

VAN DE REDACTIE

Met de start van een nieuwe regeringsperiode van het kabinet Balkenende, komt een nieuw nummer van het VTB-nieuws uit. Enerzijds lijkt het duur-zaam beheer van tropisch bos op de helling te staan door de verregaande bezuinigingsplannen die het nieuwe kabinet in petto heeft; anderzijds biedt de aanstelling van een minister van ontwikkelings-samenwerking weer nieuwe perspectieven voor de toekomst. De toekomst van het tropisch regenwoud is dan ook het thema van de VTB-studiedag op 13 juni aanstaande. Het kleurrijke en informatieve inlegvel, dat toegevoegd is aan deze nieuwsbrief, en werd vervaardigd door de studie-dagcommissie, is hiervoor alvast een opwarmertje. Het belooft een mooie middag te worden. Naast nieuws van diverse VTB-leden vindt u in deze nieuwsbrief onze oude vertrouwde rubriek "Post Uit", ditmaal uit Togo. Verder nog twee interes-sante artikelen over de 16e COFO (FAO Committee on Forests) en het World Parks Congress. Helaas hebben we ook de droeve plicht om u het overlijden mee te delen van een goede bekende van ons: Randolph van Ginkel. We hopen in ieder geval dat u dit nummer interessant genoeg vindt en dermate geprikkeld wordt om voor de volgende nummers bijdragen te leveren. Heel graag insturen voor 15 augustus. Veel leesplezier!

HYPES OP DE ALV

Tijdens de afgelopen Algemene Leden Vergadering van de VTB op 17 januari j.l. kwamen naast de "verplichte nummers" zoals de verslagen van bestuur en commissies ook 2 inhoudelijk punten naar voren. Een daarvan ging over zogenaamde "hypes" in tropische bossen. Bijna 40 deelnemers aan de ALV kregen een aansprekende en informa-tieve voordracht verzorgd door de studiedag commissie. Die haalde letterlijk van alles uit de kast om op verschillende manieren de belang-rijkste "hypes" in beeld te brengen en kort toe te lichten. Dit begon bij koloniaal bosbeheer en rubberplantages eind 19e eeuw, en eindigde bij de aandacht op dit moment voor publiek-private samenwerking. Opvallend was dat over de afgelopen 120 jaar hypes elkaar steeds sneller lijken op te volgen.

Het andere inhoudelijke punt betrof de externe relaties van de VTB. Zoals eerder aangekondigd wil de VTB dit jaar serieus werk gaan maken van het versterken van haar institutionele netwerk en de samenwerking met andere personen/organisaties. Het is belangrijk om de kennis en deskundigheid die we als profes-sioneel netwerk in huis hebben, ook buiten de eigen kring nuttig te kunnen aanwenden. Luciënne Berenschot gaf een toelichting op de plannen van de PR-commissie om hier invulling aan te

geven. Student Sanne Lohof zal hier in de vorm van een afstudeervak de komende tijd aan gaan werken.

Alle commissies en hun leden werden bedankt voor hun inzet het afgelopen jaar. Voorzitter Wim Dijkman omschreef hen als de V-snaar van de vereniging die onmisbaar is om de VTB draaiende te houden. Er wordt hier en daar erg veel werk verzet, vaak zonder dat dit direct zichtbaar is. Aan de oproep die hij deed om de commissies te versterken werd direct gehoor gegeven. Hopelijk blijft het daar niet bij, want ver-schillende commissies (waaronder de Nieuwsbrief commissie en Thema discussie commissie) kunnen nog steeds enkele mensen gebruiken.

Peter van der Meer

STUDIEDAG VTB: TROPISCHE BOSSEN IN 2030: VISIE OF VISIOEN

Onder het motto: *Is er nog wel toekomst voor het tropische bos?* organiseert de VTB haar jaarlijkse studiedag op 13 juni vanaf **12 uur 's middags** in Wageningen in het gebouw van ALTEERRA-West (gebouw 101, zaal 1 en 2).

Het belang van de tropische bossen en de noodzaak om ze goed te beheren wordt genoegzaam onderkend. Ondanks de vele initiatieven en belangengroepen, een veelheid aan internationale afspraken en nationale strategieën gaat het nog steeds slecht met de tropische bossen. En met de mensen die direct van dat bos afhankelijk zijn. Sterker nog: de ontbossing gaat onverminderd voort ondanks de verworven kennis, inzichten en alle inspanningen.

Aan het einde van de middag (rond 18.00 uur) zullen we een beter begrip hebben van de strategieën die de diverse belangengroepen (al dan niet gezamenlijk) zouden kunnen ontwikkelen ten aanzien van de toekomst van het tropische bos. Inleidingen op het thema zullen worden verzorgd door *Freerk Wiersum* (WUR), en *John Veerkamp* (DGIS). Hoofdmoot van de middag is het onderdeel *Silvafuturum*, waarin de deelnemers op een originele manier met elkaar in debat zullen gaan. Ook zal het juryrapport van de essaywedstrijd "*Tropische bossen in 2030*" worden gepresenteerd. *Martin Kropff*, Directeur Kenniseenheid Plant van de WUR, treedt op als dagvoorzitter.

Het gedetailleerde programma, de kosten voor deelname en het aanmeldingsformulier en verdere achtergrond kunt u vinden op de VTB-website:

www.tropischebossen.nl/studiedag. Aanmelding vóór 6 juni. Voor meer informatie kunt u ook contact opnemen per e-mail: studiedag@tropischebossen.nl

CONTRIBUTIE 2003

Vanaf januari 2003 wordt de contributie niet meer verzorgd door KLV, maar door VTB-lid Rein Poels. Het verschil tussen niet-KLV-leden en KLV-leden is daardoor irrelevant geworden. Voortaan zijn er daarom nog maar twee categorieën leden, waarvoor op de ALV van 17 januari j.l. de volgende tarieven zijn afgesproken voor de contributie over 2003:

- **reguliere leden:** € 22,50.
- **student leden:** € 11,25, maar het eerste jaar van inschrijving gratis (studenten moeten wel jaarlijks een kopie van de geldige college kaart opsturen naar de VTB).

Omdat het innen van contributie soms veel tijd en energie kost, is besloten betaling per **automatische incasso** te stimuleren middels een korting. Reguliere leden betalen dan € 20,- en student leden € 10,-. Wij hopen dat alle leden hieraan mee willen werken.

De brieven met een verzoek tot machtiging voor automatische incasso zijn inmiddels allemaal de deur uit. De meeste leden hebben al positief gereageerd; indien u niet akkoord gaat met deze machtiging, wordt u verzocht – indien dit nog niet is gebeurd – het betreffende bedrag (zonder korting) over te maken op de girorekening van de Vereniging Tropische Bossen (graag voluit) via postgiro 9432776.

Ten slotte willen we u vriendelijk verzoeken voor voldoende saldo te zorgen en eventuele adreswijzigingen door te geven aan de administrateur.

Ernst-Paul Zambon, Penningmeester VTB

POST UIT.....TOGO

Vandaag, als ik mijn ervaringen op een kladje schrijf om uiteindelijk het stukje terug te vinden in de Nieuwsbrief van de VTB, ben ik één jaar in Togo, West-Afrika, waar ik me bezighoud met agroforestry.

Ik woon in de hoofdstad Lomé en ben uitgezonden als assistent deskundige door DGIS om bij IFDC te werken. Dit is een “international center for soil fertility and agri-cultural development”. Zij hebben hun hoofdkantoor voor Afrika in Lomé maar werken ook in de landen daaromheen (Benin, Nigeria, Ghana, Burkina Faso, Mali en Niger). Henk Breman vroeg mij voor de functie als agronomist en met mijn programmaleider waren we er snel achter dat ik de agroforestry zou oppakken, coördineren en begeleiden.

Wat doet het IFDC? Sinds de 15 jaar dat IFDC bestaat, probeert men binnen drie programma's de boeren te helpen hun gewasopbrengst te verhogen en hen te begeleiden dit op de markt te brengen. Ik zit in het onderzoeksteam, daarnaast is er een voorlichtingsgroep die er ook voor zorgt dat de boeren toegang krijgen tot (kunst)mest en de derde groep

houdt zich bezig met de markt en de politiek. De belangrijkste strategie die we ontwikkeld hebben, is ISFM: Integrated Soil Fertility Management, dat zoveel betekent als het samen laten gaan van verschillende bodemverbeterende technieken om de productie te verhogen.

Agroforestry is één van de technieken. Ik werk met boeren in verschillende gebieden om uit te zoeken welke soorten agroforestry het beste aanslaan. In Benin bijvoorbeeld op plaatsen waar de bevolkingsdruk nog niet heel erg hoog is, kunnen de boeren een deel van hun landbouwgrondje braak laten liggen. Ze planten er bomen (*Acacia auriculiformis*) die men 5 jaar laat groeien (improved fallow). De eerste 2 jaar kan men nog onder de bomen zaaien en oogsten (maïs in ons geval); daarna zijn de bomen te hoog en is de concurrentie te groot. De opbrengst van de maïs, na de kap van de bomen, is toegenomen (o.a. doordat de bladval van de Acacia de grond heeft verrijkt) en men heeft het voordeel van de houtopbrengst van de gekapte bomen. Als je nu ook nog met een deel van de houtopbrengst kunstmest koopt, kan de maïsoopbrengst verdrievoudigen.

Een ander project is het vergelijken van ‘alley cropping’ met ‘scattered planted trees’. Alley cropping heeft een aantal nadelen: concurrentie (licht en water) met het landbouwgewas, veel onderhoud (snoeien, knotten) en de vermindering in oppervlakte voor het landbouwgewas dat ingenomen wordt door de rijen boompjes. Door de bomen verspreid over je landje te planten, heb je minder last van deze nadelen en kan de opbrengst hoger zijn dan bij ‘alley cropping’. We werken hier met *Leucaena leucocephala* maar onderzoek heeft aangetoond dat het gebruik van de soort *Albizia chevalieri* beter zou zijn. Dit is trouwens een zeer goede agroforestry-boom: groeit overal (ik heb het over West-Afrika) en zeer snel, geeft veel blad en verbetert de grond onwaarschijnlijk snel. De boom wordt op de koffie- en cacaoplantages veel gebruikt.

Het doel van IFDC is het verspreiden van kennis over een zo groot mogelijk groep boeren. Wij werken hiervoor samen met NGO's en nationale onderzoekscentra die wij begeleiden en ondersteunen om de boeren te helpen bij het implementeren van allerlei ISFM-technieken. Ik ben bezig aan een website om een netwerk te creëren om van elkaar te leren (www.aissa.org). Ook het maken van posters en presentaties maakt het werk erg leuk. Al met al een uitdagende baan.

Willem-Albert Toose, VTB Correspondent in Togo

RAPPORT ‘State of the World’s Forests: 2003’

Van 10 tot 14 maart j.l. werd in Rome de 16de bijeenkomst gehouden van de FAO Committee on Forests (COFO). Hier werden de meest actuele zaken op bossengebied besproken door vertegenwoordigers van een groot aantal landen. Centraal stonden de ‘State of the World’s Forests 2003’, het bossengedeelte van FAO’s nieuwe Middenlange Termijn Plan en het Werkprogramma en Budget 2004-2005 van de FAO. Verder kwam aan de orde de rol van regionale Forestry Commissions bij de uitvoering van de IPF/IFF Actievoorstellen, en de Nationale Bossenprogramma's (NFP's) als mechanisme om de belangrijkste uitkomsten van

Het rapport 'State of the World's Forests' werd door de FAO met trots gepresenteerd. Het rapport heeft als thema 'Partnerships in Action' en bevat in het vierde hoofdstuk een gedetailleerde beschrijving van de aan bossen gerelateerde internationale conventies en fora zoals de UNFF, Conventie inzake de Biologische Diversiteit (CBD), 'Collaborative Partnership on Forests' (CPF), World Summit on Sustainable Development' (WSSD Johannesburg), enzovoort. De noodzaak tot verdere samenwerking tussen deze initiatieven wordt hierbij benadrukt. Naast het vierde hoofdstuk over de internationale samenwerking op bossengebied gaat hoofdstuk 1 in op de trends zoals deze uit het 'Forest Resources Assessment' van de FAO naar voren komen. De tabellen met gegevens per land en per werelddeel zijn te vinden in annex 2. Speciale aandacht wordt in deze sectie besteed aan de relatie tussen landbouwontwikkeling en ontbossing en aan het verlies aan mangrovebossen.

Hoofdstuk 2 behandelt het beheer en behoud van bossen in de landen met spaarzame bossendichtheid, bergbossen, mediterrane bossen en de bestrijding van bosbranden, het 'bush-meat' probleem en de relatie tussen bossen en klimaatverandering. Hoofdstuk 3 behandelt de institutionele aspecten zoals bosbouwonderwijs, de kansen c.q. risico's van decentralisatie processen, de verdeling van de voordelen van bosgebruik, 'illegal logging and trade' en de cross-sectorale relaties van bossen met andere actuele zaken.

Een aantal van deze cross-sectorale relaties wordt verder uitgewerkt in deel 2 van het rapport dat ingaat op de relatie tussen bosbeheer en armoedebestrijding, de rol van bossen in de beschikbaarheid van zoetwater, de wijze waarop duurzaam bosbeheer kan bijdragen tot het behoud van biodiversiteit, de rol van wetenschap en technologie in de bossensector en de invloed die het fiscaal beleid van de Afrikaanse landen heeft op hun bossensector. Al met al lijkt het rapport 'State of the World's Forests 2003' zeer waardevol om aan een verdere beschouwing te onderwerpen.

(Met dank aan de opstellers van het verslag van de 16de COFO)

Meer informatie is te vinden via de website van de FAO: www.fao.org/DOCREP/005/Y7581E/Y7581E00.HTM

'GRENDOVERSTIJGENDE VOORDELEN'

'Benefits beyond Boundaries', het thema van het World Parks Congress (WPC) dit jaar, reflecteert de verschuiving in het denken over de functie van beschermde gebieden in het landschap. Beschermde gebieden zijn essentieel voor het behoud van biologische en culturele diversiteit, zeker in deze tijd waarbij de druk op de natuur steeds groter wordt. Bovendien bieden ze lokale mensen een inkomstenbron en bieden ze een veilige leefomgeving voor vele inheemse gemeenschappen. Maar waar beschermde gebieden voorheen echt als eilanden van biodiversiteitsbehoud in een cultuurlandschap gezien werden, wil men nu dat ze onderdeel gaan uitmaken van een ecologisch netwerk.

In de aanloop naar het WPC (8-17 september in Durban, Zuid Afrika) zijn al een aantal voorbereidende workshops gehouden. In maart dit jaar organiseerde IUCN-The World Conservation Union samen met ITTO (International

Tropical Timber Trade Organisation) een workshop in Thailand over grensoverschrijdende beschermde gebieden in tropische bossen. Het wordt steeds duidelijker dat bescherming niet alleen op lokaal niveau moet plaats vinden, maar dat de relatie met de omgeving belangrijk is, waardoor het nodig is dat het beheer op grotere schaal wordt gecoördineerd. Ecosystemen, planten en dieren hebben immers geen weet van grenzen, laat staan hun bedreigingen zoals klimaatverandering, invasieve soorten, verdroging, etc. Grensoverschrijdende strategieën voor het behoud van natuurlijke hulpbronnen kunnen helpen dit te overkomen. Gelukkig kan er geconstateerd worden dat er steeds meer 'Transfrontier Conservation Areas', ofwel TBCA's, worden gerealiseerd, hetzij voor het doel van biodiversiteitsbehoud of meer vanuit het oogpunt van vrede (de welbekende 'Peace Parks'). Nelson Mandela heeft als ambassadeur zijn naam verbonden aan het Peace Parks initiatief, wat de zo belangrijke (internationale) politieke steun aangeeft en ondermeer heeft bijgedragen aan de positieve resultaten tot nu toe. Het Peace Parks initiatief is oorspronkelijk voortgekomen uit een behoefte van de landen in zuidelijk Afrika om parken in te richten rondom hun grenzen om politieke, economische en ecologische stabiliteit te garanderen. Gelukkig heeft dit wereldwijde navolging gekregen. Gedurende de laatste 15 jaar is het aantal TBCA's toegenomen van 59 in 1988 (voornamelijk gesitueerd in Europa en Noord Amerika) tot 169 in 2001 (verspreid over de hele wereld). Toch worden nog steeds veel kwetsbare ecosystemen bedreigd die zich over politieke grenzen heen uitstrekken. De ITTO heeft een TBCA programma dat momenteel ruim 10 miljoen ha in negen tropische landen omvat.

In Sarawak, Maleisië, ondersteunt ITTO een park van ongeveer 165.000 ha grenzend aan de Indonesische provincie Oost Kalimantan. Lokale gemeenschappen die het concept ondersteunen zijn samen met de parkbeheerders verantwoordelijk voor de uitvoer van het beheer. Deze TBCA zal de bescherming van enkele bedreigde soorten kunnen verbeteren, waaronder de Bulwer fazant (*Lophura bulweri*), de nevelpanter (*Neofelis nebulosa*) en de Sumatraanse neushoorn (*Dicerorhinus sumatrensis*), maar tegelijkertijd de levensstandaard van de lokale mensen kunnen verhogen en illegale praktijken beter kunnen voorkomen. Deze workshop bood ook een platform om verschillende initiatieven aan te kondigen. Na recente onenigheden tussen Thailand en Cambodja ligt er bijvoorbeeld nu een voorstel om op de grens van Thailand, Cambodja en Laos een park in te richten. In Afrika begint het Peace Parks voorbeeld ook navolging te krijgen. De minister van Bosbouw van DR Congo kondigde aan dat naast de al bestaande initiatieven met Kameroen en de Centraal Afrikaanse Republiek er nu ook plannen zijn om met Gabon een internationaal park overeen te komen.

Gezien het huidige politieke klimaat verdient de bescherming van grensoverschrijdende gebieden extra aandacht omdat het de potentie heeft om vrede te brengen in conflictgebieden terwijl het ook de nodige bescherming kan bieden aan bedreigde dieren, ecosystemen en lokale en inheemse bevolkingsgroepen.

Deze en andere aanbevelingen van de workshop zullen ook worden meegenomen naar het World Parks Congress. Zoals gezegd zal de aandacht van dit 10-jarlijkse evenement niet puur en alleen gericht zijn op het behouden van bescherm-

In Memoriam Randolph van Ginkel

Op 12 april 2003 is Randolph van Ginkel na een slopende ziekte overleden. Hij was pas 50 jaar.

Ik leerde Randolph kennen bij het begin van de bosbouwstudie: een rijzige persoon, vol in de baard en met een bronshouten stem; het profiel van een "echte bosbouwer", vond ik toen. Hij ging "gematigd" studeren en deed zijn praktijktijd in Les Landes. Geboren op Java wilde het bloed toch verder kruipen dan Europa. De eerste kans daartoe was eind jaren 70, het Indonesië project van het toenmalige bosbouwproefstation "de Dorschkamp" (nu Alterra). Hiervoor werden we in 1980 samen naar Java gezonden. De ervaringen en indrukken van bijvoorbeeld de ontbossing op Sumatra en de houtkap in Oost-Kalimantan maakten diepe indruk. Voor Randolph was het de definitieve omslag richting de tropen.

De afgelopen 20 jaar werkte hij in alle continenten: Nepal, Burkina Faso, Costa Rica, Nicaragua, Tanzania en laatstelijk in Kameroen. Het werken met boeren en hoe hun betrokkenheid in het bosbeheer te versterken, bleek in heel zijn carrière een rode draad. Bosbouw was voor hem meer dan bomen. Randolph ontpopte zich in organisaties als FAO, DGIS, Universiteit en SNV als een moderne en veelzijdige ontwikkelingsdeskundige: kritisch naar zichzelf en anderen, bewust van zijn werkomgeving en rol, open en respectvol naar zijn collega's. Zijn collega's en vrienden kenden hem als een rustuitstralende door-zetter waarop je kon rekenen; en zeker als iemand die niet te beroerd was om zijn handen uit de mouwen te steken. Randolph was meer een denker en doener dan een publieke prater; maar in kleine of bekende kring zette hij graag een onderhoudende boom op over werk, ontwikkelingsbeleid, politiek of wat dan ook. Randolph hield daarbij ook van gezelligheid; bij gelegenheid hoorde er een pilsje bij en moest er gelachen kunnen worden. Kortom hij was het soort mens dat uit het goede hout gesneden is, waar je graag mee omgaat en met wie het prettig samenwerken is. Daarom zullen we hem allen zo missen, in het bijzonder Connie, zijn vrouw, en Mark en Nick, zijn beide zoons.

Anderhalf jaar geleden, nog maar net enthousiast naar Kameroen afgereisd, sloeg het noodlot toe. Een aanhoudende buikpijn bleek niet zo onschuldig. Na een zware operatie en een reeks chemo-kuren, leek alles weer een goede kant op te gaan. Randolph voelde zich weer goed, roeide (zijn grote hobby) zelfs weer volop met zijn maten; en er werden weer plannen gemaakt. Kort voor kerst viel alles in duigen; er werden weer vele uitzaaiingen geconstateerd, ditmaal fataal. Randolph was zich ten volle bewust dat hij een ongelijke strijd had aan te gaan. De laatste maanden waren zwaar, zeer emotioneel, maar bij momenten ook mooi en waardevol. Het was bewonderenswaardig en kenmerkend voor hem, hoe hij met de steeds moeilijker wordende situatie omging, zich verantwoordelijk voelend voor Connie en de kinderen, alles tot in de puntjes regelend. Zijn laatste wens was om in waardigheid en in volle bewustzijn te sterven. Op 12 april was het zover.

Wij zullen Randolph herinneren als een goede collega en vriend. Wij wensen Connie, Mark, Nick en verdere familie en vrienden veel sterkte. Randolph is in kleine kring gecremeerd.

Herman Savenije, namens de VTB

de gebieden, maar een meer open en naar buiten gericht karakter hebben. Om dit te bereiken is het noodzakelijk om bij het beheer van beschermde gebieden een ecosysteembenadering te hanteren (een leidinggevend principe voor de uitvoering van het Biodiversiteitsverdrag). Dit is een lange termijn strategie voor geïntegreerd beheer van natuurlijke hulpbronnen waarbij sociaal-economische en institutionele factoren naast ecologische factoren worden meegenomen. Toepassing van deze benadering waarborgt de integratie van beschermde gebieden in een bredere landgebruiksplanning. Institutionele samenwerking op verschillende niveaus is dan ook een prominent onderdeel van het WPC, alsook de sociaal-economische dimensie. Onderzocht zal worden welke samenwerkingsverbanden gelegd kunnen worden en hoe lokale gemeenschappen betrokken kunnen worden bij het duurzame beheer van beschermde gebieden en kunnen delen in de opbrengsten daarvan. De zeven parallelle workshops ('streams' genoemd) zullen dieper ingaan op de verschillende relaties van beschermde gebieden met het omliggende landschap.

Marieke Wit

Voor meer informatie:

IUCN –The World Conservation Union organiseert in september dit jaar alweer het vijfde World Parks Congress (WPC) in Durban, Zuid Afrika. www.iucn.org/themes/wcpa/wpc2003/

ITTO/IUCN workshop over de bescherming van grensoverschrijdende beschermde gebieden in tropische bossen: www.iucn.org/themes/fcp/activities/transboundary1.htm
Transboundary Protected Areas for Peace and Co-operation. Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 7, Trevor Sandwith et al., 2001 (www.iucn.org/themes/fcp/activities/publications/tbca_sandwith.pdf)
Transboundary Protected Areas. InWent Dialogue and Training Programme for Southern and eastern Africa – 2002 (www.dse.de/zell/landinfo/)

De VTB (als studiekering van het KLV) heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen, die vanuit verschillende achtergronden en posities, geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen, info@tropischebossen.nl (ook voor info en aanmelden).

Website: <http://www.tropischebossen.nl> **Deadline** voor het inleveren van artikelen voor de volgende nieuwsbrief is 15 augustus 2003.

Redactie VTB-Nieuws: André Koppe, Henk Lette Henneleen Koppe en Jelle Maas.

Email redactie: nieuwsbrief@tropischebossen.nl.

Drukker: Drukkerij Junior, Nijmegen.